

UTVARA

Snovi Marije Dunjin – palimpsest

S obzirom na živahno i srdačno ćaskanje koje smo vodili do ponoći u salonu gospodi-
na i gospođe X, zamoljen sam da u svojoj formi, odnosno u vidu eseja-putopisa opišem
jedan slučaj iz svog života, povezan s idealističkim, mističnim sferama. Čovek se ponekad
nehotice oduševljeno izlaje, a posle snosi posledice. Naravno da imam tako nešto u biblio-
teci svojih sećanja; u pitanju je događaj u kome mi je dodeljena pre teška nego ponižavajuća
uloga, ali bez obzira na to, ispričaću ga iskreno, mada nerado, odnosno prihvaću izazov.

Zbog različitih neprijatnosti tada sam bio potišten i iznerviran, patio sam od nesаницe,
a tokom spavanja su me pohodili fantastični, nezdravi snovi. Nije bilo ništa čudno što su
me u tim snovima posećivale i žene, jer su moji ljubavni doživljaji tada bili u tom stadiju-
mu, tako da mi je bio potreban neki nov ljubavni odnos. Jedan od snova posebno me je
pogodio svojom izrazitošću i značenjem:

Kao da sam se nalazio u pozorištu, u proscenijumu, uoči probe. Da li je tamo bilo još
gledalaca, ne sećam se, jer je sala bila utonula u mrak. Izenada, zavesa se u gornjem delu
nekako razdvojila, kao da su bile dve zavese spojene u sredini, u čijem otvoru se pokazala
glava prelepe devojke. Činilo mi se da vidim njen goli vrat, i domišljao sam se da i celo
njeno telo skriveno iza zavese takođe mora biti golo, čak sam u to bio siguran. Pružio sam
ruke i nežno je dozivao da mi dođe, međutim ona je samo odmahнула glavom. Posle toga
našao sam se iza zavese i počeo devojku da tražim po mračnim hodnicima pozorišta, ne
obraćajući pažnju na to što uopšte nisam video njeno telo već samo glavu koja je promi-
cala u mraku.

Izenada glava se okrenula i pogledala me – očima u kojima nije bilo zenica, sasvim kao
na antičkim statuama. U istom trenutku devojka je izgovorila reči koje su sadržale neku
duboku misao i neobičnu opojnost. I, iznenada ugledah sebe kako usred noći spavam na
krevetu, a iznad mene se naginjala glava okružena bledim sjajem, poput onog u blizini do-
gorevajuće lampe, dok sam se ja stojeći u mraku vraćao u svoje spavajuće telo i – budio.

Zabrinut mimo volje, smesta protrljah oči i došavši k sebi od uzbuđenja, iskritikovah
vlastiti strah, zatim uzalud pokušah da se prisetim velikih reči koje je u snu izgovorila mo-
ja utvara. Umesto njih prisetih se da danas treba da se iselim; i, skočivši s kreveta, spako-
vah brižljivo veš, odelo, knjige i svoje zbirke.

S tugom se prisećam da mi se tada razbio lep, skupocen abažur, poklon grofa od Um-
brije. Susrevši se nešto kasnije sa svojim poznanicima, ispričao sam im svoj zagonetan san,
a istoga dana i svom berberinu tokom brijanja, kao i nekolicini drugih lica. Jedni su izjavili
da je san doista zagonetan, dok su drugi pravili glupe i, čini mi se, bestidne opaske.

Nekoliko nedelja kasnije krenuo sam na arheološko putovanje u okolini N... Q, u najveću znamenitost tog zapečka, u drevni zamak, pun zanimljivih osobitosti koje zaslužuju da se vide i prouče. Nalazi se usred šuma, dok je njegova okolina, s obzirom na istoriju antičke strategije, osobena. Čini se neobičnim što zamak nije izgrađen na brdu i što je pristup njemu lak. Po svoj prilici, očigledno je imao druge povoljne mogućnosti za odbranu, o kojima ovde neću raspraviti.

Ostavio sam već plaćenog kočijaša s konjima u krčmi na putu i sam krenuo u dubinu šume, probijajući se kroz čestar. Ta usamljena staza imala je dosta romantičarskog šarma. Koraćao sam ispod baldahina granja, dok je u žbunju sviruckao ptičji orkestar. Malčice sam se pribijavao da me neko ne napadne i ne opljačka. Konačno sam stigao na prijatnu poljanu, široku osamdesetak kvadratnih metara i kako je sunce sijalo koso odlučio sam da se odmorim na travi ispod žbuna. Na sreću, imao sam kišobran koji me je savršeno štiti od pripeke.

Upravo kada sam hteo da legnem na travu i u tu svrhu rasprostro maramicu – bacivši pogled u stranu, kroz granje i lišće ugledah žensku figuru koja je sedela na stablu srušenog drveta.

Sedela je okrenuta profilom prema meni i gledala na drugu stranu, s isprepletanim prstima na potiljku.

Oprezno i što je moguće tiše približio sam joj se, posmatrajući je nevidljiv. Bejaše prelepa.

Veoma mlada osoba. Manje više u uzrastu kada devojkica počinje da sazreva i shvata šta znači biti žena. Divio sam se oblicima njenog tela koji su se očigledno ispunjavali i pupili pod uticajem njenog vlastitog pogleda, kao i pod uticajem vatrenih snova o čudnim ustupcima ljubavi. To njeno telo u svom nehajnom položaju, zaklonjeno rešetkom zelenog granja, smesta me je uvuklo u nekakve čudne čari, čari koje ipak, jednom zauvek, isključuju pravu ljubav.

Takav je bio moj prvi utisak i tek znatno kasnije, tj. posle nekoliko meseci, počeo sam da kritikujem tu tobožnju lepotu, posmatrajući oblik njene lobanje, nosa i povezanost crta. Uverio sam se da su pojedine lepe crte bile kao stvorene od strane prirode da bi izazivale trenutnu iluziju, jer u njima nije bilo ničeg lepog u stvarnom smislu te reči, dok bi fiziionomista koji ume da čita između linija, na licu te dame opazio čak opštu ružnoću. Međutim, ipak ne želim da mi se pripisuje nekakva antipatija prema Mariji Dunjin, zbog toga dodajem da se ova uzgredna opaska ne odnosi na prethodni opis, jer je prvi utisak bio doista snažan.

Dugo sam ležao u čestaru i posmatrao tu gospođicu, ne trudeći se čak da se sakrijem, nekako zajedno sa njom sanjareći, kad ona iznenada sagnuvši se, podiže grančicu i baci je prema meni. Razmišljao sam već o tome da li da započnem razgovor s tom drijadom, kad moje predomišljanje prekidoše tihe reči:

– Da li si to ti?

Pri tom nije promenila položaj već je samo pružila ruku, kao da je bila spremna za stisak.

To me je poprilično zabrinulo. Da bih prikrio zbunjenost, skočih na noge, skidoh cvikele s nosa i poklonivši se učtivo predstavih se, ispričavši joj o cilju koji me je doveo u ovu šumsku zabit. Napravio sam nekoliko konvencionalnih komplimenata, i poprilično i primereno se raspricao. Posmatrala me je uopšte ne odzivajući se, ali me je gutala pogledom i

ponašala kao da među nama postoji nešto nedorečeno. Na kraju zavrte nekoliko puta glavicom, kao da završava nekakav unutrašnji monolog i spremi se da potrči. Međutim, ja je ipak uhvatih i obeshrabrenu i pocrvenelu snažno stegoh za ruke. Prisetih se svog sna i smesta joj ga ispričah, izostavivši, naravno, nepristojne detalje. Slušala me je ushićeno, zagledana u mene kao u dugu. Zatim i ona poče da mi priča o svojim snovima, plahovito, neskladno i nejasno. Stavljala mi je vrhove prstiju na ruku, pokazivala sve četiri strane sveta, obraćala mi se čas glasom tišim od zujanja muve, čas svečano ga pojačavajući. Malo sam razumeo od onog što je govorila; bejahu to nekakve fantazmagorije, nastranosti, tlapnje egzaltirane, prerano razvijene mašte. Pa ipak, gledao sam u njene prelepe tirkizne oči, napajao se melodijom njenog glasa, drhtao osećajući kako mi se njeno jedro, skladno telo primiće; potpuno se zaboravih i na njena usta utisnuh strastan poljubac. U tom času učini mi se da opazih nekakav sjaj u njenim očima, ali uskoro ona kao da beše iznenađena, zatrese nekoliko puta glavu, obrisa usta i nervozno otrese nešto s odeće, kako videh – bezrazložno, jer ni prslučić ni suknjica nisu joj bili uprljani prašinom.

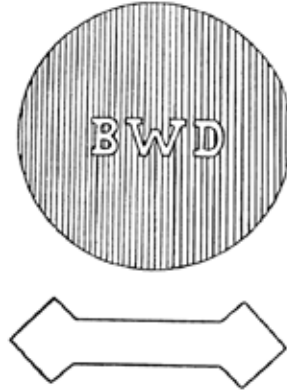
Na kraju sam je zamolio da me odvede svojoj kući, jer sam stigao s puta, umoran sam, a osim toga želim da dođem do informacija o okolini ispunjenoj tragovima istorijskog pohađa. Složi se s tim bez kolebanja, ustade i stavi na glavu šeširić (dobro se sećam: bio je ukrašen cvetovima maka). Htedoh da joj ponudim ruku, ali ona očigledno nije shvatila moj ljubazni gest, već mi pruži samo šaku i tako smo hodali kao školska deca ili nekakav instruktor s učenicom.

Za nekih pola sata stigismo u omanju palatu – a ne u mali dvor, kako drugi pogrešno nazivaju tu kuću, u kojoj je živela Marija Dunjin.

Sa malom palatom koja se nalazila na ivici šume bio je povezan niz drugih kućica i sve zajedno činile su jednu porodicu. Cela kolonija bila je odvojena od sveta, usred šume – i pored toga, u njoj je postojalo neprestano intelektualno opštenje i međusobno tapšanje po ramenu. U njoj je živio rod u izumiranju koji se oduševljeno posvećivao određenom uzvišenom cilju, nekakvoj izuzetnoj ideji, o kojoj ću govoriti onoliko koliko mi obaveze to dopuste. Sećam se kada sam prvi put sreo te ljude: kako su se njihovi pogledi okrenuli prema meni s poverenjem i simpatijom, kako je u tim ćutljivim pogledima bilo, kako sam kasnije shvatio, srdačno pozdravljanje novog saveznika, koga su naslutili u meni. Među takvim ljudima krila se Marija Dunjin, ali ubrzo sam shvatio da ta devojkica nije bila cvet u toj lepoj leji već truleća pečurka!!

Otac, a istovremeno i impresario Marije Dunjin, g. Aheronta Movebo, prihvatio me je kao da su odavno čekali na mene. Bejaše to sjajna, mada stilizovana, neverovatno mudra beštija. Odmah mi s dobrodušnim smeškom reče da imam njušku pristojnog kradljivca i da ću brzo naučiti da kradem šta stignem. Kako sam se kasnije uverio, bejaše to nekakav njegov stil.

Odmah posle jela i odmora izvedoše me na terasu sa koje se pružala živopisna panorama. Ispred palate nalazilo se jezero, a usred tog jezera nekakva zlatna ostrvca koja su tako svetlucala na suncu da nisam mogao precizno da utvrdim šta je to. Da bi uspokojio moju znatiželju, gospodin Aheronta me pozva u šetnju po jezeru. Celokupno naše društvo, odnosno gospodin Aheronta Movebo, Marija Dunjin, njena sestra Hermina – takođe veoma lepa osoba – i ja, siđosmo dole, smestismo se u čamac i zaplovismo ka onim ostrvcima. Bila su u vidu tri velika zlatna slova:

Zavezavši čamac za B, iskočismo na zlatne ploče i pređosmo preko jednog slova, skačući prema drugom i konačno sedosmo na D, spustivši noge da nam vise iznad jezera, koje je činilo središte tog slova. Gubio sam se u pretpostavkama o tome šta treba da znači taj tajanstveni monogram i dok sam iznosio svoje pretpostavke g. Movebo smejući se reče da je to zlato Marijina bista, a da slova znače da sam Veoma velika budala. Na to se Hermina naljuti i povika da je to naziv oblasti koja se tu ne nalazi, ali da počinje na D. Stari je jednim pogledom zaustavi i na tome se to završi. Tokom te scene Marija se ponašala krajnje apatično, gledajući čas u mene, čas u nepomičnu i prozračnu dubinu vode, kao da proverava da li je moj odraz u vodi potpuno pravilan.

Uveče se uputih u gostinsku sobu koja mi je bila određena i pre nego što legoh da spavam obeležih sebe radi geografski položaj oblasti B W D i različita svojstva njenih stanovnika. Olovka mi ispade iz ruke kad usred noćnih zvukova iznenada, odozdo začuh čarobne zvuke nekog meni nepoznatog instrumenta. Uskoro se oglasi drugi, isti instrument; svirao je nekakav duet, po svojoj prilici u moju čast, jer su se obe koncertantkinje pomoću muzike međusobno prepirale. Uljuljkan tom prelepom harmonijom odlučih da im sutradan nešto odsviram i zapevam, a nakon toga čvrsto zaspah.

II

Kada sam sutradan ponovo ugledao Mariju osetio sam nesvesno da su se prve čari raspršile. Tome je doprinelo njeno čudno ponašanje. Dopuštala je ljubljenje bez ikakve ceremonije, a pri tom je govorila nerazumljive i d v o z n a č n e stvari, da sam nakon izvesnog vremena morao da zatražim da mi ih razjasni. Dok je govorila zbunila se, rekla je da se šali, zatim me je dugo gledala i ništa ne rekavši otišla. Ovoga puta nisam jurio za njom već sam je prepustio sudbini. To je pomoglo. Njena nadmenost je bila slomljena i Marija je sama došla kod mene, moleći me da je saslušam, ponizno i spuštenog pogleda. Naložio sam joj da priča. Priča Marije Dunjin ličila je na bajku iz *Hiljadu i jedne noći*, na trenutke činilo mi se da mi se podsmeva. Međutim, utišan, dubok, a često jecajući ton njenog glasa uverio me je da nije tako. Njena priča će neosporno zainteresovati svakoga. Da bih izbegao haotične izraze svoje ljubavnice, ispričaću je sam.

Marija Dunjin je od pre nekoliko godina vodila život ispunjen halucinacijama. Dan za nju takoreći nije postojao, sve što se u njemu zbilo za nju je bilo gotovo beznačajno, jer je često zaboravljala ono što se dogodilo juče, tako da bi je neko strogo mogao nazvati – izvinite za neukusan izraz – glupačom. To što se događaji jednoga dana povezuju s događajima narednog dana, to što zaspavši danas na nekom mestu sutradan se budimo na istom mestu i u istim odnosima – ta osnova stvarnosti za nju je predstavljala sitnicu. Hm! nekakva neobična atrofija. Uostalom, šta je noć? Mravinjak snova i maštarija koji jutro svakodnevno razgoni. Srce joj je počinjalo brže da kuca u suton. Kao za praznik ili neku svečanost stavljala je sav svoj nakit, rasplitala kosu i takva bi zaspala kao pile ispod krila crne ptice noći, utonuvši u ponore sna.

Međutim, ti snovi su bili onakvi kakve nije sanjao nijedan čovek na zemlji, ispunjeni užasom i ludilom. U njima se uporno pojavljivao lik Mariji nepoznatog muškarca, čije lice nije mogla da vidi. Samo su njegova volja, njegove misli vladali u tim snovima i Marija mu se posle uzaludnih napora potpuno podavala i čeznula za njegovim dolaskom, plašeći se i drhteći, kao da je pod uticajem ogromne hipnoze. Taj bolesni fantom koji ju je progonio, igrao je ulogu ljubavnika, učio ju je ljubavnom umeću, vodio ju je sa sobom u svetove halucinacije, ludila i čudesa.

Bilo bi teško ispričati te snove u celini, s celokupnim njihovim aparatom sećanja i fusionsa. Koliko sam primećivao, i pored haotičnosti bili su međusobno povezani; ljubavna groznica u njima je sve više rasla i kidala sve moguće okove.

Jednom su jedno drugo ugledali u ogromnoj gomili koja je izašla na ulice grada obasjanog hiljadama svetiljki; ljudi koji su se gurali prema nekakvoj predstavi neprestano su ih razdvajali i ponovo zblizavali, da njih dvoje nisu mogli da govore i to je potrajalo – u snu – više godina. Drugi put nalazili su se na dva kreveta, na ivicama i oslonivši ruke o jastuke gledali su jedno drugom ćutke u oči. Zatim se činilo da po nju stiže dijamantska kočija; sede u nju i krenu u crkvu, tako veliku da se na njenom podu nalazilo mesto kao ispod zvona, a na stropovima viseća jezera, od kojih se jedno zvalo Dubina. Sledeću noć su odredili za sastanak, razgovarali su o stvarima o kojima ljudi nemaju pojma – Mariji su nedostajale reči za njihovo određenje. Ili su klečali iznad dva potočića koja su tekla paralelno, ali u suprotnom pravcu i na ceduljicama slali jedno drugom poruke – ali kakve? To nisam mogao da saznam. Nikada se nisu ljubili, mada su se jedno prema drugom ophodili slobodnije nego muž i žena, i što je najčudnije: zabave radi uspevali su da promene i svoj pol. Međutim, u njihovim snovima nikada nije pala reč „ljubav“, pre je u tome bila senka mržnje, jer su mnogo puta vrebali jedno drugo u želji da se poubijaju i kovali planove o užasnim i ogavnim torturama. Koliko puta je samo išla kroz mračne čestare, krijući na grudima smrtonosno oružje; on tobož ništa nije predosećao, zamišljen usporavao je korak dok se kroz njegovo prozračno telo videlo crveno srce koje kuca. Bacala se na njega, da bi ga se jednom zauvek oslobodila, ali on se iznenada pretvarao u vatreni stub koji je okružuje, prikiva za mesto i skroz sagoreva – ove obostrane okrutnosti samo su podsticale njihovo ludilo, dok je čežnja tražila rafinirane teškoće i puteve zadovoljenja:

Međusobno su bili odvojeni, prikovani u dubinama granitnih stena ili su išli zajedno, susrećući se u raznim delovima sveta. Prostor im nije predstavljao nikakvu prepreku, mada se iznad njega nisu uzdizali kao ptice, s obzirom da nisu imali krila, već čistom voljom

kao duhovi, neodoljivo se privlačeći kao dve reke koje se ulivaju jedna u drugu. Bejahu odjek i tragajući glas, žedan putnik i izvor koji naglo izbija u pustinji, umetnik i munja zamisli, ili su nalazili čudesno stanište u jednim čovečjim grudima. Tražili su jedno drugo kao deca koja leže u istom krevetu, tražili su se na zvezdama, sedeći na srebrnom rogu meseca ili lutajući snežnim poljima Saturnovog prstena; ili su živeli u nekakvoj kolibi od snega i leda i u njoj gajili ruže, zimske ruže neobične boje i mirisa. Jednom su ih liftom spuštali u neki crni rudnik; i lift se otkinuo i oni su godinama padali u bezdanu provaliju sveta – ili je sanjala sebe i njega u vidu dve ogromne zmije, sa šarenim prugama poput tigrovih, snažno ispreplitanim u vidu spirala, kako dremaju nehajno negde ispod nebo-derskog drveća suptropskog pojasa.

U tim snovima najčešće se ponavljao jedan, koji bejaše takoreći proroštvo: videli su same sebe u nekakvim tamnicama i bili svesni tog svog sanjanja, ležali su u mermernim kovčezima na dva kraja sveta i čekali dan vaskrsenja koji će nagovestiti zvuk velikog zvona.

Uzbuđena priznanjem, obuzeta strahom i očajanjem zbog svog užasnog stanja, čiju bedu je tek sada, u vreme vlastitog ispovedanja spoznala, Marija Dunjin je zbog toga zagnjurila glavu u moje grudi i toliko plakala da sam kroz prsluk osećao njene vrele suze. Povremeno, prekidajući ispovedanje, zagledala se ukočenim pogledom ispred sebe, otrzala se iz mog zagrljaja i htela da pobegne utvari, čiju je daleku volju osećala čak kroz maglu pripovedanja. Bio je to krajnje tužan prizor: Marija Dunjin ličila mi je na statuu roba prikovanog lancem, čiji kraj je nestajao negde u nepreglednim čeljustima noći.

To me je ganulo. Da bih je umirio i utešio, ljubio sam je u čelo, u oči i usta, govorio joj da je volim, da ću je spasti itd. i zaista, u trenutku dok sam to govorio, duboko sam vero-vao da ću održati obećanje.

Tada sam bio veoma mlad i nisam video ni mrvicu lažnosti u njenim tobožnjim ispove-stima. Kasnije se ispostavilo da je to ispovedanje utvrdilo Mariju Dunjin u njenom ludilu.

Zaljubljen kao student, latio sam se ozbiljno rešavanja problema Marije Dunjin, odlučio sam da napregnem sve snage duha i da je oslobodim mučnih snova. Uticao sam na nju spokojnim, neeggzaltiranim razgovorom, trudio sam se da upoznam njen um i srce s ljubavlju ispunjenom toplinom i humorom. To je ostavljalo na nju ogroman utisak, njeni nemirni, fantastični snovi su prestajali, mada su se pauze i pre toga, i bez očiglednog raz-loga često događale.

Već sam govorio da su mi svi bili zahvalni zbog tog razboritog ponašanja prema Mari-ji; čak su mi je posebnim dekretom dali na posmatranje. Međutim, sve bolje sam upozna-vao ljude koji su živeli oko Marije Dunjin, nekako sam se udubljavao u njihov život, usvajao njihove ideale, prema kojima sam imao neobičnu, očigledno urođenu sklonost. Međutim, nisam mogao ući u njihov krug dok ne rešim zagonetke u vezi s B W D. Pa ipak, za mene nastupi svečan dan: prisetih se da B W D znače „Bratstvo velikog zvona“, odnosno brat-stvo ubeđivača, a možda i tragalaca za idealom. Tim otkrićem smesta sam se pohvalio g. Aheronti koji je saslušavši moje reči koje su odisale radošću, uzviknuo: „Sjajno, mladiću!“ i pokroviteljski i lukavo se nasmešio. Ja sam bio lukaviji i nisam mu rekao ni reči da me je na rešenje one zagonetke naveo jedan nerazumljiv detalj iz priče Marije Dunjin.

G. Movebo me je potapšao po ramenu, što je značilo zvaničnu formu mog primanja u društvo i novicijat, jer mu je moje otkriće izuzetno popravilo raspoloženje, zbog čega mi

je u poverenju rekao da krenem za njim i odveo me je u jednu tajanstvenu zgradu, u kojoj je svakodnevno vršena inspekcija. Bila je to, kako sam danas saznao, Manometarska hala. Tamo sam zatekao Herminu koja je gospodinu Aherontu čutke predala poslednji Manometarski bilten. Starac ga brzo pređe pogledom, zadovoljno se nasmeši, a kasnije ipak proveri stanje pritiska na najvažnijim manometrima, čiju povezanost sa spoljašnjim svetom nisam mogao da vidim. G. Movebo se posebno zadržao kod jednog manometra, a onda je podigao ozareno lice i protrljao veselo ruke. Posao je bio obavljen. G. Movebo je izjavio da će ovaj dan biti zapisan u anale Bratstva kao izuzetno uspešan, posle čega se toliko razveselio da je naredio Hermini da preda mnogim izvede jedan egzotičan ples koji je sam pratio na nekom instrumentu nalik na orgulje, na kome su se odazivala i zvona.

III

Nabavio sam knjige o somnambulizmu, spiritizmu i sl. i bacio se na tu zanimljivu lektiru. Učenje koje bih predložio da se nazove „spiritologija“ još uvek je nerazvijeno, ali pred sobom ima veliku budućnost. Neke odlomke čitao sam glasno Mariji Dunjin, da bih je navikao na njen položaj, na nekakvu nenormalnu pojavu, za koju postoje čak posebni latinski nazivi i da je na taj način izvedem iz ludila u polje – ali, u polje stvarnosti. Katkad sam bežao pod sjajnim izgovorom, u stilu neke knjige izmišljao sam nekakav slučaj, recimo bolest sličnu bolesti Marije Dunjin, dodavao završetak mojoj misli koji sam ispisivao na ceduljici i stavljao je u neku knjigu, a kasnije je čitao Mariji, tobož nenamerno ono što mi se činilo primerenim. Imalo je to određen efekat, mada ne onakav kakav sam očekivao.

Delikatno sam ispitivao Mariju i njenu porodicu u vezi s raznim simptomima koji su se odnosili na polni život, kada se u meni rađala prilično opravdana sumnja da su oni snovi patološke prirode. Naravno, nisam želeo da kompromitujem Mariju Dunjin koju sam neko vreme ipak voleo i poštovao.

Na kraju, na osnovu uputstava do kojih sam došao čitajući, kao i na osnovu vlastitih razmišljanja, u vezi s pitanjem Marije Dunjin postavio sam dve hipoteze:

1. Snovi Marije Dunjin bili su obične oniričke utvare koje je stvarala kipteća i egzaltirana fantazija te individue i prerano probuđena putenost. Marija je sanjala upravo ono o čemu je želela da sanja, o čemu je celog dana maštala. U svojoj glavi sklapala je ljubavnu avanturu s takvim ushićenjem da ni san nije imao slobodu i nije mogao da uspokoji njenu misao, već im se priklanjao i – naravno – predstavljao njihov dalji nastavak. Povezanost pojedinih snova bila je samo njena izmišljotina, njom je dopunjavala mane pamćenja nesposobnog da precizno ponovi zbrku oniričkih pojava. Kratko rečeno, snovi Marije Dunjin vodili su poreklo iz čisto subjektivnog izvora i na taj način sve se jasno i prirodno objašnjavalo.

2. Međutim, ako se izvesni ustupci čine spiritološkim teorijama, snovima Marije Dunjin može se pripisati određena objektivnost. Možda negde u svetu živi čovek koji, iako je ne poznaje, čak ne gaji nadu da će je upoznati, sanja o njoj s istom vernošću i čežnjom kao i ona. Možda postoji nekakva emanacija duše, da se vazdušasto biće snova diže iz mozga u eter, kao idealno ogledalo, koje je u sebi zadržalo sliku – prelazi ogromna prostranstva i, dospevši na određeno mesto, prikrada se drugoj duši. I ja sam spoznao nešto slično, odnosno i moj san je nastao tako što sam zalutao u san Marije Dunjin. Prema tome, bila bi to

nekakva telepatska korespondencija, deformacija pravilnog toka prirode, eksperiment zlobnog čarobnjaka, strašna igračka, čije su žrtve dvoje ljudi, posebno ono mlado biće koje je svojom neobičnom lepotom i grozotom izazivalo takvu nesreću. Umesto da se raduje i rastužuje kao drugi ljudi, da deli sa njima osećanja, ideale, način života, postala je izuzetak, moralni bogalj, tonući sve više u plamen paklene čežnje koja se nikada ne može utoliti.

Ali, ko je bio onaj demonski čovek, predmet njenih snova, vinovnik cele nesreće? Da li se ta misterija odvijala u tmuni? Da li je bio žrtva ili žrtvoprinosilac? Zbog čega ju je uvukao, upravo nju, u vrtlog tih snova, zatrovao joj život, ispunio svaku njenu misao, bacajući celo njeno biće na kolena pred sobom? I, još jednom pitam, zbog čega i u kom cilju je bio? S kojim pravom se bacio na njenu slobodu? Ako ju je poznavao, zbog čega je nije zatražio? I gde se nalazila sila sposobna da kazni takvog zločinca? Zemaljski sudovi neće moći da ga gone, jer zakonik nije predvideo tako neverovatan slučaj; uostalom, ko može da goni i kažnjava – fantoma? Iz dubine duše mrzeo sam tog nepoznatog rivala koji je dominirao nada mnom i, po svoj prilici, samo mi je tajanstvenim šarmom ukrao Marijino srce, a ja nisam imao načina da ga pozovem na odgovornost, izazovem na dvoboj, da mu u ruke stavim revolver i da se raspravim sa njim, kao što pristoji muškarcima: ti ili ja! U sebi sam ga psovao, ružio, smatrajući da ga na taj način mogu primorati da napusti skrovište, ali ubrzo sam osetio smešnost situacije i to me je otreznilo. Jer, to su bile samo hipoteze koje sam izmislio, tako da sam mimo volje upao u donkihoteriju. Da bih se borio s opasnošću, trebalo je stajati na realnom tlu, ne egzaltirati, jer nameravajući da kročim u lavirint u kome Minotaur drži svoju žrtvu u tamnici, morao sam pre svega da ponesem sa sobom nit-vodilju – razum.

Počeo sam da delujem. Najpre sam ovaj slučaj objavio u nekoliko najčitanijih novina starog i novog sveta, naravno, koliko je to bilo moguće, štedeći ličnost junakinje. I neke druge novine usrdno su preuzele tu vest i ona je obišla celu zemaljsku kuglu. Od toga sam imao dvostruku korist: rastrubivši tajnu Marije Dunjin od nje sam napravio običan predmet javne znatiželje, a tajanstvenost pretvorio u senzacionalnost. Time sam želeo da opametim Mariju: neka shvati kako ljudi tretiraju takve stvari i u susretu s njihovom realnom smešnošću i brutalnošću nestaće oni mehurovi od sapunice. Pod dva: mogao se javiti onaj mistični ljubavnik (pogotovu što je u oglasu pomenuto Marijino bogatstvo), i tada, boreći se s njim istim oružjem, bio bih siguran u pobedu.

Rezultat je bio čudesan. Pitanje Marije Dunjin napravilo je neviđenu buku. Razmatrano je svestrano u štampi, komentarisane su moje hipoteze, držana su predavanja o njima, a jedan talentovani komediograf na osnovu te neobične priče napisao je čak ljupku komedijicu koja je s velikim uspehom igrana na prestoničkim i provincijskim scenama. Svakodnevno sam dobijao gomile pisama, u kojima se sa mnom polemicalo ili su mi davani saveti i objašnjenja. Osim toga, javila su se petnaestorica muškaraca-fantoma, od kojih je svaki na drugi način motivisao svoje pretenzije na ruku Marije Dunjin. Bilo je i devica koje su uobrazilile da su u istom stanju kao i ona i koje su uzurpirale pravo na veću autentičnost. Eto, u takvom društvu našla se Marija Dunjin, što mi je veoma išlo na ruku. Stvar je poprimila humoristički karakter, zabavna pisma i projekti zbunili su Mariju, dok sam ja dodatnim naporima održavao u njoj veselu smirenost, na štetu maštarija. Nakon toga zvanično sam se verio s Marijom, dok sam venčanje odredio na dan završetka mog novicijata i primanja u članstvo Bratstva. Venčanje je, po mom mišljenju, trebalo da Marijinim maštarijama prida realne oblike...

Međutim, nepažnjom sam Mariji pokazao jedno pismo koje je na nju ostavilo sasvim drugačiji utisak. Odnosno, to nije bilo pismo već pošiljka koja je sadržala staru, uništenu knjigu, krajnje neobičnog izgleda i veoma neobičnog i nerazumljivog sadržaja. Slova nisu bila štampana već pisana, i to mastilom različitih boja, s bogatom ornamentikom. Knjiga se bavila smakom sveta, njen autor, neki srednjovekovni monah je obećavao da posle svoje smrti neće potonuti u ništavilo kao svi koji su pre njega umirali, već da će se spoznavši tajnu zagrobnog života duhom vratiti na zemlju i naučiti ljude kako da pokreću Veliko zvono. Tamo piše da je u svetu rasut nekakav fluid, o čijem postojanju niko ne zna, koji će jednom, ipak, u nekoj maloj tački, taknut zvučima probuđenog Zvona, planuti i razneti svet. Mnoštvo neinventivnih i strašnih ilustracija objašnjavalo je tekst knjige, u kojoj je nedostajalo niz stranica, po svoj prilici najvažnijih, kao i ceo završetak.

Marija, kao ni ja, nije razumela tu haotičnu knjigu, međutim cela atmosfera kao i neki detalji delovali su na nju kao glas iz zemlje ludaka, tako da se pokidala ona misteriozna mreža koju sam s velikim umećem ispleo oko Marije. Udubljena u sebe, nesposobna za logičko mišljenje, nije slušala moje argumente, kada sam ih dokazivao, da je ta knjiga falsifikat – a bio sam u tome kompetentan, jer je moje oko odavno naviklo da prepoznaje stare rukopise. Napravio sam korake ka otkrivanju nitkova koji se odlučio na tako idiotski mistifikaciju, te sam knjigu oteo Mariji i predao je članovima Bratstva, kompetentnim za proučavanje njenog sadržaja, skrenuvši im pažnju na opasna uputstva sadržana u njoj i na potrebu da eventualno spreče zlo.

I, kako sam pretpostavio, red stvari nije izmenjen. Izolovali su me od uticanja na Mariju i uvalili u nekadašnju atmosferu. Aheronta Movedo održavao je sa njom tajne konferencije; po svoj prilici želeo je da išpijuna neku stvar, koju je samo Marija pomoću snova mogla da sazna. Taj hrabri čovek rizikovao je i odškrinuo vrata... opasnosti.

IV

Jedan gospodin kome sam pročitao dosad napisana sećanja, zamerio mi je – pored drugih zlobnih i podlih insinucija – da sebe odviše ističem u prvi plan, a da Mariju Dunjin prepuštam sudbini i ostavljam u senci. Smatram da ne zaslužujem tako ordinarne zamerke, jer su lojalnost i istinitost mojih ispovesti nesumnjive. Pa ipak, pretpostavimo da je u pravu, zar nemam prava da govorim o sebi? Jasno je da sam suprotnost Mariji Dunjin: ja sam život, a ona smrt, ja sam dan, a ona noć, to potvrđuje i teorija o uzajamnom privlačenju suprotnih polova. Marija Dunjin – siguran sam – postala bi žena, neobična žena, da nije onoga što nazivam „duhovna idiosinkrazija“, da je ne privlače strave i preterivanja, puteno vršljanje po intelektualnim stvarima, kao što u fiziološkom svetu postoji idiosinkrazija koja se ispoljava jedenjem nejestivih ili čak ogavnih stvari, poput lišća, kreča, uglja i sl.

Odbacivši pogrešne tvrdnje, vraćam se svojoj pripovesti. Već sam rekao da su se, od trenutka kada sam Mariju stavio pod svoju zaštitu, njeni snovi izbistrili. Odjednom sam opazio ogromnu, neverovatnu promenu u celom njenom biću, pokretima i pogledima, da sam čak odustao od prava da je pitam šta joj se dogodilo. Danas ne znam šta je zapravo uzrokovalo moj utisak, ali dobro pamtim njegovu osobenost. Marija mi se na trenutak činila osobom kao iz sna, čas teškim košmarom, premda zavaravajuće slična svim ljudima,

iako sam od cele okoline samo ja to opažao, ali to opažanje nisam nikome smeo da iznesem, da ne bih bio ismejan. U takvim trenucima nisam se mogao odupreti nasrtljivim mislima, da je čovek maskirani leš, da svi hodamo po svetu kao aveti, gazeći po vlastitim grobovima i da će se svet, stigavši do mrtve tačke, okameniti i slediti. Zračila je nešto tajanstveno, što me je ponižavalo i zabrinjavalo do dubine duše, i uništavalo, a ja – bespomoćan u svojoj postidebnosti krio sam je, ćutao i, kao da se ništa nije promenilo, opštio sa njom naizgled kao nekad; oponašao sam njenog verenika, tobož slobodno razgovarao, a činio sam to grizući usne od besa, jer mi je bilo očigledno da tu ponovo deluje ona glupa, brutalna nadljudska sila.

Ali, dosta toga! „U svet, u svetao, širok svet!“, povika glas u meni. Uzjahah konja i besciljno krenuh. Prepustio sam uzde svojoj divljoj, neobuzdanoj prirodi, preskakao sam ambise, podbadao dorata, da mu je na bokovima tekla krv, umalo na putu nisam zgazio jednu prosjakinju, dok zadihani dorat na kraju ne stade. Nalazio sam se daleko, s druge strane planine. Pogledah se u ogledalu: lice mi je bilo prašnjavo, a na čelu sam imao krvavu krastu. Raščešao sam je: bila je to rana; očigledno mi je neka oštra grana za vreme jahanja kroz šumu presekla visoko čelo. Ušao sam u krčmu i zatražio da mi daju hleb i paučinu. Posle sam tupo jahao i noćio pod vedrim nebom.

Drugoga dana ponovo me je obuzeo bes. Zadavao sam konju udarce, terajući ga da kasa i podbadajući samog sebe mislima. Prisetio sam se izraza njenog lica, dok mi je sve ono pričala, njenog trijumfnog osmeha, njenog blistavog pogleda – u očajanju korbačem sam sekao zeleno lišće na drveću. Šta sam dobio, šta sam dočekao? A možda je upravo tokom ovog pripovedanja spoznala svu – tobožnju – ogromnost sreće svog odnosa i sada ga je ponovo dozvala snagom čežnje. Zamerali su mi da sam ljubomorani. Tačno je, bio sam ljubomorani na nju i njega, moje očajanje je bilo kipteći okean koji juriša u nebesa ka kulama s kumirima, da bi skinuo sunce sa stropa.

U tom trenutku bio sam u stanju da ubijem čoveka, ako bi izašao pred mene, te sam što sam brže mogao ispucao sve metke iz revolvera, ubivši nekoliko vrabaca. Čak me je obuzela misao o samoubistvu koju sam hrabro odbacio, motajući se po okolini kao lud. Tako su prošla dva dana.

Utom mi je glasonoša uručio časopis sa ispuštenim rečima koje se mogu pogrešno shvatiti:

..... smo ... šarenoo..... konačno, ra..... poslednju pu..... Verujemo..... pravom raz ..... Koje se ..... to..... alamo.

BWD

Pod uticajem tog časopisa normalno sam reagovao. Moj duh je povratio nekadašnju gipkost i sa nizom novih projekata vratio sam se u palatu.

V

Hermina mi je drhtavim rukama previla ranu na čelu, uzgred pričajući da je u Manometarskoj hali došlo do neobične pometnje i da stari gospodin Aheronta Movebo danju i

noću dežura. Kako mi se za vreme dvodnevnih lutanja bolje rasvetlila povezanost tih tajni, poleteo sam da obavestim g. Aheronta da sam se vratio i da ću uraditi ono šta mi je dužnost. Otišao sam kod Marije. U početku se činilo da me ne prepoznaje, ali kad je ugledala zavoj na mom čelu, skinula ga je, poljubila moju ranu, pala preda mnom na kolena i radošno upitala da li sam ja onaj samoubica? Začuden, slegao sam ramenima i razumnim rečima hteo da je dovedem u razumno stanje, uhvatio sam je za ruku, ali ona me je prezrivo pogledala i ponosnim, nadmenim tonom izjavila: „Ne želim da imam ništa sa živima, jer sam verenica – umrlog!“

Tek tada sam shvatio svoju neopreznost i začuđeno, u dubini duše osetio hidru ljubomore. Moje srce koje je ubola njena žaoka kao da se ispunilo otrovom i iznenadnom, nezdravom ljubavlju prema Mariji Dunjin.

Oteti, oteti je tom fantomu, privezati je za sebe, makar lancima greha! Želeo sam je, jer je u meni izazivala putene čari, činilo mi se da ću se u njenom zagrljaju otkotrljati na dno nekog ogromnog vrtloga. Do mene je doprla zaraza idiosinkrazije, počeo sam da simpatišem ono što mi se danas čini ludačkim i bezumnim. I kod velikih umova događaju se takva iskliznuća. A kako je borba bila nejednaka, kao i u svakom ratu imao sam prava na upotrebu svih taktičkih sredstava. Zavesti je, hteo sam da je zavedem, jesam, jer stvar više nisam video na drugi način osim u vidu osвете, osim u vidu ljubavi, šta od toga dvoga hoćete. Odviše mi je ličila na Brunhildu, a poznato je šta je Brunhilda morala da izgubi da bi prestala da bude Valkira. Takođe je bilo primera da su vidovnjakinje i svetice gubile moć podavši se muškarcu. Tada sam odlučio da preko njenog tela dospem do duše, na šta sam imao dvostruko pravo: kao verenik i kao izbavitelj. Istina, mogao sam da se pozovem i na pismenu dozvolu Bratstva, međutim izostavljam tu veoma važnu okolnost, jer ne želim da ulepšavam svoje postupke i navlačim na sebe zamerke kakve mi je uputio onaj pronicljivi gospodin koji je čitao početak ovih nepovezanih stranica.

Marijina sestra bila je tajno zaljubljena u mene i na tome sam zasnovao svoj plan, da u Mariji izazovem ljubomoru i ljubav. Nastali su dani tokom kojih sam bio u neprirodnom položaju, mnogo puta nisam znao šta želim, gde se završava pretvaranje, a počinje ljubav. Nije lako, kako se čini, oponašati ljubav; srce se pali i ugrađuje se u komediju, jer mora da se ugrađuje i deo kapitala iskrenosti. Tako bacan dvema strastima, voleći Herminu i želeći Mariju, u duši sam gajio skrivenu želju da ih imam obe, mada sam se stideo to da priznam, čak pred samim sobom. Danas se smejem prisećajući se tih mladalačkih briga, a istovremeno čestitajući sebi što uopšte nisam okrnjio svoju čast!

Neću detaljno pričati o tim naporima u senci, o poluzagrljajima i iscrpljenosti, jer su to stvari o kojima se obično ne govori, već ću odmah otkriti ogromnost svog poniženja: Lagano sam saznavao da Marija Dunjin, ona koja mi je dotle bila očekivani simbol, otelovljenje putenog ljubavnog užitka, tako slobodna na rečima i delu, po svoj prilici nije znala ono što znaju odrasle devojke i dok sam je drhtavim, požudnim glasom uvodio u tajne Venerinog kulta, prekinula me je glasnim smehom, odnosno da t o n i j e n i š t a i da zbog toga ne treba da brinem (?) – kao da je negde drugde, na jelisejskim ostrvima, upoznala jezera uživanja, u odnosu na koja su naša samo – kapi.

VI

Ugledao sam prozor kroz koji se može ući u sobu u kojoj je spavala Marija. Te noći, te nezaboravne noći prikrao sam se i zastao ispod zida palate. Neko vreme sam razmišljao. Cilj mi je bio da vidim izbliza njeno stanje u snu, pri tom sam želeo da izvedem određen psihološki eksperiment koji mi nije davao mira. I, primakavši se Marijinom krevetu, trebalo je spavačici da šapnem na uvo njeno i moje ime, povezano u drhtavom arabesknom spletu, da je opijem pričom o našoj ljubavi, da bih u njenim snovima izazvao željenu promenu. Činilo mi se da je u takvom trenutku dovoljno da intenzivno pomislim na nju i da je stvarno volim, i da to osećanje dospe u njenu dušu i obavije je svojom pređom. Jedino sam razmišljao da li imam dovoljno uslova za takvu sugestiju, da li je stvarno volim, ali kada sam zamislio njeno ležeće, bespomoćno telo i njegove kutke koji se ocrtavaju ispod nabora košulje, krv mi je jurnula u glavu i – uspentrao sam se na prozor.

Časak sam stajao na prozoru, zaustavivši dah. Međutim, niko se nije pomerao. Smirivši se, počeh oprezno da spuštam noge s ivice prozora, ne smejući stopalima da dodirnem pod. Najpre sam navikavao oči na pomrčinu, dok nisam počeo da razlikujem predmete. Konačno sam stao na zemlju, patos je blago zaškripao, u tom času srce mi je snažno počelo da kuca, a noge od straha i žudnje da se tresu. Ponovo sam časak pričekao, a onda krenuo dalje. Na sreću, ceo taj put danju sam prostudirao. Nisam išao na prstima, već sam odmah polagao stopala na zemlju, na taj način ne praveći nikakvu buku – što sam prethodno takođe promislio.

Po mom proračunu morao sam već da budem pokraj Marijinog kreveta, ali me je čudilo što je ne vidim. Zaboravivši na opreznost spustih ruku, očekujući da ću blago dodirnuti toplo telo, ali osetih samo ivicu kreveta. Nagnuvši se, u pomrčini napregoh oči i tek sada sebi protumačih zbog čega je odmah nisam ugledao. Položaj osobe koja je spavala na krevetu, ispod visokog polubaldahina, bio je neprirodan, što me je iznenadilo.

Glava je ležala malo po strani, blizu ivice kreveta, nagnuta unazad, van jastuka, da se takoreći nije videla, tako da su obe dojke okrenute uvis, ispod skliznutog jorgana, bile najviša tačka tela. Ruke su bile ispružene; jedna je ležala na postelji, raširenih prstiju, a druga visila sa ivice kreveta, dodirujući pod. Celo telo ostavljalo je utisak nekog predavanja i ekstaze: obnažene grudi, spuštена ramena, dug i beo vrat koji sam video do podbratka. Posle sam prepoznao dve rupice u nosu, koji je stajao vertikalno, zatim zatvorene oči i tek nakon izvesnog napora uma uspeo sam da spojim u celinu delove ljudskog obličja koji su mi se činili neobični i strani. Pramen raščupane crne kose koji je dopro na lice, koso ga je prekrivao, što je licu pridavalo neestetski i odbojan izraz.

I pored toga, dok sam stajao nagnut nad njom, estetske zahteve prevazilazila je bliska ljudskost tog tako željenog tela, čija neurednost je bivala za mene iznova privlačna. Zaboravivši na svoju nameru još više se nagoh nad njom, da bih ustima dotakao njena usta – ispod senke visokog polubaldahina.

Moja usta su već bila pokraj njenih ustiju, kad me poput električne iskre pogodi iznenadna misao koja se nenadano našla u meni: Ne ljubi usta leša! Ta misao bejaše tako snažna da mi se krv u žilama sledila. Sa sve većim užasom počeh da posmatram telo. Ne smedoh više da proveravam da li su usta ledena, ne htedoh da dodirujem grudi – iz straha da

možda ne saznam da je duh iz njih već odleteo. Zbog čega u tom času nisam bio daleko od tog mesta, na kome mi je pretila neka neodređena opasnost, gde sam bio prepušten na milost i nemilost nepoznatim silama koje su taj mozak iz svojih dubina pohodile. I tišina bejaše neizmerna, ali ne negativna već pozitivna, pojačana poput vodopada tišine. U tom iščekivanju i osluškivanju ne dospeh u stanje halucinacije, čak sam šum tog disanja, sjedinjen s lepršanjem avetinjskih krila, identifikovao, dok se uzdizao iznad kreveta i isisavao dušu iz Marije, dok sam ja, uljez stajao tu zabrinut i nemoćan.

...Kipovi pri vrhu kreveta počeli su da oživljuju, povećavaju i svetlucaju, činilo se da se pod ispod mene ljulja, a da je krevet lađa koja isplovljava nekud u prostor.....

.....kao posledica delovanja svetla koje je padalo kroz prozor na bočni zid, preko puta kreveta Marije Dunjin. Taj prozor tokom dana nekako nisam uzimao u obzir. Sada sam ih posmatrao začuđen, ali sam se smirio videći da je to mesečeva svetlost. Pratio sam njegove zrake, posmatrajući fenomen koji se, kao i tamo u polju, na osvetljenom prostoru pomerao poput mnoštva senki koje su se kao noćni leptiri sjedinjavale i uzletale ka prozoru.

Moja zabrinutost je prestala, a njeno mesto su zauzele ravnodušnost i pospanost, kao kada si u blizini izvora otrovnih isparenja. Ticalo me se samo moje stanje koje se iz časa u čas menjalo, a kada su oblaci ponovo prekrili mesec, sinula mi je misao da je moj pohod možda samo pohod mesečara.

Svi smo po svoj prilici primetili da katkad probudivši se posle prvog sna ne nalazimo svoje telo u prvobitnom položaju već nekako okrenuto u suprotnom pravcu i da je potreban izvestan napor uma da odagnamo tu iluziju i tada osećamo kao da se krevet zajedno sa tim ponovo okreće u krug, oko neke ose. Nešto slično mi se očigledno dogodilo sada, ali u višem stepenu. Kao da sam imao vrtoglavicu, nisam prepoznavao raspored predmeta, premda sam ga tačno pamtio. Marija Dunjin koja je ležala na krevetu kao da je nestajala u dalekoj magli, a ja sam na sreću ugledao pred sobom vrata kroz koja sam konačno izmakao. Na časak našao sam se u nekom podzemnom hodniku, prolazeći njim iznenada sam u bočnom rukavcu ugledao gospodina Aheronta kako se nekud udaljuje sa lampicom za pojasom. I pored mog dozivanja nestade mi iz vidnog polja, međutim ja sam ubrzo bio na slobodi, gde sam duboko odahnuo.

Pored bunara sretoh jednog čoveka koji je, iako je noć, izvlačio vedrom vodu. „Prijetelju – rekoh mu – dopusti mi da sednem u tvoje vedro, da me spustiš u bunar, da se malo okupam, za šta ćeš dobiti dva zlota.“ „Naravno da hoću, čak ću vam to zadovoljstvo priuštiti besplatno.“ – „Samo nemoj da me utopiš!“ – dodadoh ja, sedajući u vedro. Potapao me je nekoliko puta i tako sam se uverio da me svest nije napustila. Vraćajući se kući, prepustio sam se osećanju ravnodušnosti i rezignacije, kao i čežnje za nečim novim, višim, što bi neutralizovalo utisak neprijatnosti. A to nešto bilo je već blizu, bilo je u meni, ležalo je na stolu u vidu sledeće stranice:

Još noćas ćeš stupiti u redove Bratstva, a posle toga prisustvovaćeš sednici Društva za bezbednost.

A. M.

Prema tome, umesto da odem na počinak, uzeh ponovo šešir i s tihim ponosom prošetah ulicama grada, zagledan u noć punu zvezda, u ambis i poskakujuće senke.

VII

Ulice grada bile su mi poznate, pa ipak saobraćaj koji je na njima te noći vladao, skrenuo pažnju. Mnogi ljudi, čak bi se moglo reći talasi ljudi, plovili su ka nekoj tački, vukući me sa sobom. Kako sam brzo zaključio, bili su to članovi Bratstva velikog zvona – svi su na glavama imali lakrdijaške kape sa zvoncima i trčeći zvonili. Nekolicinu od njih sam prepoznao; ćutke su mi stezali ruke i odveli me na Trg tri zvezde.

Veoma sam se iznenadio kada sam ugledao da je taj trg noću potpuno drugačiji, poput – hrama! Kuće koje su mi se danju činile prozaično i slučajno razbacane, sada su činile originalnu arhitektonsku celinu, s pervazima, prozorima i zidovima pretvarale su se u strelastu ornamentiku, dok su se kapije, arkade i krovovi naginjali jedni prema drugima u gornjem delu fasade, predstavljajući nedovršenu kupolu, kroz koju su u otvorima sijale zvezde. Pa ipak nije bilo vremena da se razmišlja o tim detaljima, u kojima sam predosećao materijal simboličnosti i aluzivnosti prema veoma važnim studijama na više godina, kad započe nekakva ceremonija koja je zaokupila moju pažnju. Njenom opisu sam posvetio poseban uvod u svom poznatom delu iz etnografije, na koji upućujem i svoje čitaoce, a ovde bih dodao još samo jedan tamo izostavljen, manje važan detalj. Naime, jedan čovek je stajao u središtu i s velikim naporom – naginjući se čak do zemlje – vukao dugu, negde gore zakačenu traku, oponašajući pokrete nekog ko istrajno zvoni, dok su članovi Bratstva pucali od smeha.

Stajao sam usred te gomile, posmatrajući, razmišljajući i beležeći – kad iznenada začuh svoje glasno izgovoreno ime, a neko me blago uhvati za ruku. Bejaše to Hermina obučena u fantastičan beli kostim s amblemima koji su prikazivali zvona. Osetih potrebu da joj razotkrijem sve svoje patnje, ali u trenutku kada sam hteo da progovorim ona mi dade znak da ćutim i odvede me na tribinu, na kojoj ugledah najstarije i najvažnije članove velikog Bratstva. Njihova lica bejahu tipična: orlovski nosevi, visoka čela, dugačke brade koje su im padale na grudi, a u očima im se video ne samo razum već i lukavost, i podmešljivost, vrline više od razuma. Osetih da su me prepoznali, zbog čega sam osetio ogromno poverenje i pre od radosti nego od straha spustih pogled. Tada začuh:

– Mi smo stražari sveta, naš rod je već više vekova posejan na granici zemlje i provide-nja, a ne Iskrivljenja. Ljuljamo kolevku čovečanstva, skidamo mu muve s nosa – nekoristoljubivo i nevidljivo. Nismo kormilari broda već zapušivači rupa; bez nas brod bi potonuo na dno. Hvatamo raznorazne krijumčare i izdajnike i osuđujemo ih na trovanje vlastitom krvlju ili ih pakujemo u našu zvonaru kao simpatične i korisne igračke. Izazivamo ljudski smeh i kikotanje, dok suze dodajemo kao začim, s obzirom da sadrže so. Neuništivi smo, rđa ne pokriva naše gvozdene kosti, jedino se bojimo bim-bama velikog zvona, ali čemu

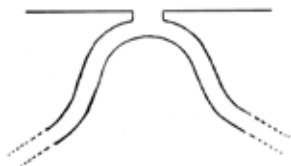
drugom služi vata u našim ušima? Mi smo bratstvo zvona koje nije postojalo i ne postoji, zbog toga je naš naziv pravilno izabran. Zbog toga ljubimo nokte na Božjim stopalima i podmećemo noge nedoličnim krijumčarima.

Shvatio sam duboku ironiju tog lakrdijaškog govora, kome je svojom smešnošću prethodila smešnost slična klupku spiralnih linija koje se iznutra završavalo vragolijama. I, gospodin Aheronta Movebo završi ga piskutavim i svečanim tonom:

– Želiš li da budeš onaj koji si? Želiš li da budeš naš brat? – Ako da, odvedite ga u zvonaru!

Približila mi se Hermina u maramom prevezala oči. Zatim su me ćutke vodili, a delimično i nosili u različitim pravcima, ne znam koliko dugo. Nisam obraćao pažnju na to, jer sam iza sebe neprestano osećao Herminu, što me je napajalo i ispunjavalo blaženstvom. U nekoj galeriji ili na stepeništu posrnuh i moja glava dodirnu njena ramena – ona me tada poljubi u čelo. Prepoznao sam da oko nas mora biti potpun mrak, te ostadoh spokojan.

Kada mi skidoše poveze ugledah pred sobom ambis, nalik na krater ugašenog vulkana. Silazilo se po platformi u levkasto suženje koje je vodilo u nekakvo podzemlje nalik na unutrašnjost rudnika: tamo je bilo mnoštvo svetiljki i mnoštvo ljudi po stepenicima i stubama. Međutim, nije me iznenadila veličina već oblik rudnika. Njegovo jezero činila je planina od ne znam kakve rude, okrugla poput kupole, čije padine su se prostirale u daleka, očima neobuhvatljiva prostranstva. Zidovi rudnika manje više bili su paralelni s površinom rudnika, stvarajući na taj način konkavnost njegove okrugline, jer kad bi npr. u krater sipano otopljeno staklo i posle hlađenja mase oblik bivao razaran od toga bi se mogla dobiti velika staklena posuda, nalik na čašu s obrnutim dnom.

– Ovo je zvonara! – reče Hermina.

– Gde je?

– Gde je zvono? Ja to ne znam, a ni bilo ko drugi. U tom času blesnu mi genijalna misao:

– A ako je to negativ... Hermina se drsko nasmeja i reče:

– Dragi gospodine doktore, ta misao je padala na pamet mnogim našim najboljim inžinjerima. O tom predmetu postoji ogromna literatura, a još veća zbrka. U poslednje vreme npr. nastala su dva tabora: jedni smatraju da je negativ zvono vrhunskih ideala, a drugi da je pehar užitka. Međutim, od ovoga ništa više ne smem da kažem.

– Dokle?

– Dok se ne zakunemo u čuvanje tajne.

– A šta rade oni ljudi na obroncima planine? – upitah je uskoro.

– To su radnici koji iskopavaju zvono – na račun našeg bratstva. Već vekovima postoji tradicija koja kaže da se u dubini zemlje na kojoj živimo nalazi džinovsko zvono. Pre bilion godina čuo se njegov glas koji odjekuje u unutrašnjosti planine, i tada su na površini zemlje divljale oluje, udarali gromovi, letele neobične životinje, dok su se sve psihičke linije među ljudima produžavale i presecale. I mi, kada nam se ponekad učini da čujemo odje-

ke u dubini, razdraženi besnimo, terevenčimo, međusobno se ubijamo i jedni drugima palimo kuće, a kada prođe trenutak ludila, vraćamo se u miran život i volimo se kao zečevi. Mada, ti lažni alarmi nam pružaju snažne emocije. Više ne smem o tome da govorim.

– Zbog čega?

– Zar ne vidiš kakva sudbina čeka izdajnike tajne?!

Pri tom mi je pokazala grupu ljudi u jednom zakutku rudnika, nagnutu iznad nekog pokretnog predmeta. Kada im se približih ugledah čoveka s jezikom prikucanim za stenu; oni ljudi su mu se podsmevali i štipali za zadnjicu, dok se on pišteći ritao nogama na sve strane.

– Ne brini zbog tog čoveka – reče Hermina – ništa mu se neće dogoditi. Loše bi nama bilo ako bi naša misija zavisila samo od diskrecije jednog čoveka; međutim, ona je mnogo bezbednija. Počinjete li da shvatate? Sidimo dole da nam isprobaju sluh.

Sedeli smo u liftu koji nas je spustio na samo dno rudnika. Legao sam na zemlju i prionio uvo na jedan od levkova u zemlji, loveći ceo sat odjek iz podzemlja. Ništa, bejaše gluvo. Kad je već trebalo da se vratim na Božji svet, upitah devojku:

– Čemu ovi radnici? Zbog čega uzalud i na vašu sramotu vi apsurdisti to kopate? Hermina poče ponovo bezobrazno da se smeje i, kao da se čudi mojoj ograničenosti, pruži mi neki predmet. Bejahu to ružičaste naočare. Stavih ih na nos – i, gle čuda! u tobožnjim radnicima prepoznadoh sve članove Bratstva, sa kojima samo što sam se rastao.

I sada se ponovila ista priča s povezom i ista vrteška u mraku, nakon čega sam sebe ponovo neočekivano ugledao ispred tribine gospodina Aheronta Moveba i njegovih drugova, kojima me je Hermina predstavila sledećim rečima:

– Ovo je naš brat.

Čestitali su mi sa svih strana, stezali su mi ruke, ljubili, zvonili zvoncima na kopicama, a onda sam se svečano zakleo, pri čemu se zakletva sastojala od tri tačke koje su prividno suprotne. Nažalost, te tačke ne smem da iznesem, jer su tajna za svakog od nas (tj. članove Bratstva), s obzirom na same sebe i na sve ostale.

Bacili smo se odmah na posao. G. Aheronta, izašavši ponovo na tribinu, izjavio je:

– Diskretna Braćo! A sada dobro gledajte! Pristupamo glasanju Društva za bezbednost! Pred njim je na stolu ležala velika mapa s mnoštvom kružića međusobno povezanih odgovarajućim linijama. Svaki kružić predstavljao je čovekovu dušu. Utom g. Aheronta je uzviknuo:

– Približi se sada, lepa denuncijantkinjo, i izvuci iglu iz svojih lepih uvojaka!

Hermina je to učinila i njena lepa kosa se pružila sve do stopala. U njenim prstima zaobljstala je dijamantska igla koju je držala okrenutu na dole, ali ne dodirujući njom mape, već uperivši pogled u nebo. Srce mi se steglo od bolnog predosećanja, međutim kada je kasnije došlo do glasanja i moj jedini „veto“ je mogao da uravnoteži sve druge glasove, obuzelo me je – osećanje solidarnosti i obaveze. Od tuge sam se samo onesvestio, ali utehe radi iste noći su me oženili s Herminom.

VIII

Život Marije Dunjin lagano se gasio, nije se moglo shvatiti otkud dolazi moć koja je ubija. To je izgledalo kao da to čini pod uticajem otrovnih isparenja koja su jedino do nje

dopirala. Međutim, ona se radovala kao luda, radujući se tom raspadanju tela i duše koje se u njoj odigravalo. I, kao da joj nije bilo dosta tog laganog nestajanja, satima je posmatrala sunce, sve dok potpuno nije izgubila vid. Ja i Hermina postali smo vodiči osuđenice, još uvek egoistički utonule u svoje snove i maštarije.

Kada smo se jednom sa slepicom popeli na breg i posmatrali bajan zalazak sunca, ona koja je obično ćutala, đipila je i počela da viče da upravo sada za nju izlazi crno sunce večne noći, dok se na štitu koji baca naokolo tamu, presijava bela mrlja genija. Uzalud smo je smirivali; na kraju, iz inata ili zbog sve veće oslabljenosti, izgubila je i moć govora. Već joj nisam govorio o svojoj ljubavi, s obzirom da sam bio jedan od onih koji su je osudili? Svom snagom mladalačke ljubavi sada sam voleo Herminu, na čijem licu sam pronalazio crte nekada voljene Marije i među nama u cvetnim vrtovima započela je večna idila dva srca koja se vole, dok je prisustvo slepe Sibile, okružene senkama smrti, pridavalo neobičnu čar našoj ljubavi.

Na kraju, Marija Dunjin je umrla. Njeno telo, koje je trulilo i pre smrti, hemijski se razložilo na elemente, a istovremeno je spaljena i ona knjiga koju je tobož napisao srednjovekovni monah. U znak sećanja na njenu smrt u podzemljima zvonare ugravirani su na metalnom zidu njeno ime i prezime, datum rođenja i smrti, kao i ovaj zloslutni stih:

*Diritto pe blek, fa geniosa ilia,
Usol mi cortu, pajto beni filia.*

To znači: Odvojena od beline, takoreći nerođena... (ovde sledi sraman obrt koji se ne može prevesti na poljski)... kćer nemog zla.

U vidu nagrade za moje usluge Bratstvo me je poslalo da vršim propagandu po celom svetu. Od tog vremena protekle su mnoge vode, zaboravio sam na Herminu i na Bratstvo, čija uzvišena načela su mi duboko urasla u dušu. Nikada nisam pokušao da pronađem stanište tih plemenitih ljudi i ne znam šta se s njima dogodilo, više volim da mislim na njih kao na sećanje, jer osećam da me to sećanje oplemenjuje.

Što se tiče Marije, sudbina te nesrećnice je još dugo mučila moju savest; dugo nisam mogao da zaboravim njenu ljubav prema meni, uništenu tajanstvenim slučajem i celokupan njen život opterećuje me kao priviđenje u snu koje mi se veoma približilo, da u njega ne verujem, a odviše je nejasno da me ispuni strahom, mada je u duši ostavila memento zaklonjen ravnodušnošću.

Danas ne postoji bojazan da mi se nešto tako dogodi. U mom umu zapisuju se samo slučajevi koji odgovaraju mojim načelima, a u sebi sam izgradio i sposobnost odbacivanja neprijatnih doživljaja dostojnu divljenja. Moje neobične sposobnosti i široko znanje doneli su mi priznanje kompetentnih sfera; imenovan sam za kraljevskog bibliotekara, što je odavno predstavljalo moj ideal. Bavim se arheologijom, pravim popise antičkih pergamentnih rukopisa i iz njih iščitavam različite tajne, dok ih u slobodnim trenucima guram među stare stvari, dopuštajući paucima da ih prekriju sivom i prljavom paučinom.

Među tim palimpsestima ovaj se ističe rafiniranošću, jer sam najistaknutija ličnost Bratstva velikog zvona!